

Bölüm 1

BAZI ERKEN DÖNEM SUFİLERİN TASAVVUFU HADİSLERLE TEMELLENDİRMESİ (Fenâ Kavramı Örneği)

İbrahim TOZLU¹

1. GİRİŞ

Ahirete irtihalinin akabinde Hz. Peygamberin (s.a.s) yaşantısının (sünnet) hangi şartlarda nasıl örnek alınacağı İslam toplumunun gündeminde yer almaya başlamış ve onunla birlikte geçirilen saadet devrindeki mânevî hayata hasret gün geçtikçe müminler için kaçınılmaz olmuştur. Kur'an Hz. Peygamberin İslâm'ın insanlara ulaştırılması (tebliğ), açıklanması (tebyin) ve öğretimi (ta'lim) konusundaki görevleri bulunduğunu hatırlatırken (Bkz. Bakara: 2/151) adeta bir mümin için hayatın tüm boyutlarını kuşatıcı özelliğinden haber vermektedir. Hz. Peygamberin hayatını aktaran sahabe nesli dinin anlatılması, açıklanması ve öğretilmesine dair bir takım sorumluluklar yüklenmiş ve Hz. Peygamberin anlaşılmasında seçkin nesil kılınmıştır. (Bkz. Bakara: 2/143; Âl-i İmran: 3/110)

Hiç kuşkusuz Hz. Peygamberin ibadet hayatına dair hadislerin rivâyet edilmesi (Buhârî, Teheccüd, 6; Müslim, Münâfikîn, 79), Resûlullah'a itaat istenirken "Muhabbet" in ayetle vurgulanması (Âl-i İmrân: 3/31), kulların mücadeleye teşvik edilmesi (Tevbe: 9/24) hatta dünyevî zevklerin kötülenmesi (Bkz. Bakara: 2/200; Âli İmrân: 3/145) ve nefsin isteklerinin terk edilerek ıslahının istenmesi (Yusuf: 12/53; Şems: 91/7-9), yapılacak ibadetlerin Allah'ı görüyormuş gibi (ih-san) yapılması talebi (Buhârî: İman, 37; Müslim: İman, 1), kalbin ancak Allah'ı zikretmekle mutmaîn olabileceği (Ra'd: 13/28; Şûrâ: 26/89) gibi ayet ve hadisler de Resûlullah'a duyulan hasreti tetiklemiştir. Bu sebeple sahâbe ve tâbiûn nesli ile onları takip edenler, Hz. Peygamberin sünneti doğrultusunda mânevî hayatın tekâmül sürecini kavramayı temel gaye edinmiştir. Bu durum, tarihî süreçte müminleri Kur'an ve Sünnet'i daha iyi anlama, yorumlama, anlatma ve yaşama gibi bir takım hedeflere yöneltmiştir.

¹ * Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tozluibrahim@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. **Abdurrezzak**, Ebubekir Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî (1993). *el-Musannef*. thk. Habîburrahman el-A'zamî. el-Mektebü'l-İslâmî. I-XI. Beyrut.
2. **Ahmed b. Hanbel**, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî (2001). *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnâûd. Müessesetü'r-risâle. Beyrut.
3. **Alâî**, Ebû Saîd Salâhuddin Halil b. Keykeldî (1986). *Câmiu't-Tahsil fî ahkâmî'l-merâsil*. thk. Hamdî Abdilmecîd es-Silefî. Âlemü'l-kütüb. Beyrut.
4. **Ali el-Kârî**, Ebu'l-Hasen Nuruddin Molla el-Herevî (2002). *Mirkâtü'l-mefâtiş şerhu Mişkâtî'l-Mesâbih*. Dâru'l-fikr. I-IX. Beyrut.
5. **Aynî**, Ebu Muhammed Bedrüddin (2008). *Nuhbetü'l-efkâr fî tenkîhi mebnî'l-ahbâr fî şerhi mâni'l-âsâr*. thk. Ebu Temim Yâsir b. İbrahim. Vezâretü'l-evkâf. I-XIX. Katar.
6. **Aynî**, Ebu Muhammed Bedrüddin (trs). *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî. I-XXV (12 Mücellled). Beyrut.
7. **Beyhakî**, Ebûbekir Ahmed b. el-Hüseyn (2003). *Şuabu'l-iman*. Thk. Muhtâr Ahmed en-Nedvî. Neşr. Mektebetü'r-rüşd. I-XIV. Riyad.
8. **Beyhakî**, Ebûbekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (1985). *Delâilü'n-nübüvve ve marîfeti ahvâli şahibiş-şeria*. Neşr: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-VII. Beyrut.
9. **Bezzâr**, Ebubekir Ahmed b. Amr (1988). *el-Müsned (el-Bahru'z-zehhâr)*. thk. Mahfûzu'r-rahman Zeynullah. Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem. I-XVIII. Medine.
10. **Buhârî**, Muhammed b. İsmail (1941). *et-Târihu'l-kebir*. Neşr. Muhammed Abdilmuid Hân. Dâiretü'l-meârifî'l-Usmâniyye. I-VIII. Haydarâbâd.
11. **Buhârî**, Muhammed b. İsmail (1989). *el-Edebü'l-müfred*. thk. Muhammed Fuâd Abdilbâkî. Dâru'l-beşâiri'l-İslâmîyye. Beyrut.
12. **Bûsirî**, Ebu'l-Abbas Şihâbüddin el-Kinânî (1999). *İthâfu'l-hiyerati'l-mehere bi zevâidi'l-mesânidi'l-aşere*. Thk. Ebû Temim Yâsir b. İbrahim. Dâru'l-vatan. I-IX. Riyad.
13. **Ebû Avâne**, Yakub b. İshâk el-İsferâyînî, (1998). *el-Müstahrec*. Thk. Eymen b. Arif ed-Dımaşkı. Dâru'l-marîfe. I-V. Beyrut.
14. **Ebu Nuaym**, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (1998). *Marîfetü's-Sahâbe*. Thk. Âdil b. Yusuf el-Azzâzî. Dâru'l-vatan. I-VII. Riyad.
15. **Ebû Tâlib el-Mekkî**, Muhammed b. Ali (2005). *Kütü'l-kulûb fî muâmalâti'l-mahbûb ve vasfi tarikî'l-mürîd ilâ makâmi't-tevhîd*. Thk. Dr. Âsım İbrahim el-Keyyâlî. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-II. Beyrut.
16. **Elbânî**, Ebu Abdirrahman Nâsiruddin (1995). *Silsiletü'l-ehâdisi's-sahîha ve şey'in- min fikhîhâ ve fevâidihâ*. Neşr: Mektebetü'l-maârif. I-VI. Riyad.
17. **Ezherî**, Muhammed b. Ahmed el-Herevî (2001). *Tehzîbü'l-lüga*. Thk. Muhammed Avvad. Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî. I-VIII (Mücellled). Beyrut.
18. **Hacı Halife**, Mustafa b. Abdillâh Kâtip Çelebi (1941). *Keşfü'z-zünûn an esâmî'l- kütüb ve'l-fünûn*. Mektebetü'l-müsennâ. I-VI. Bağdad.
19. **Hakîm et-Tirmizî**, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ali (trs). *Nevâdirü'l-usûl fî ehâdisi'r-Resûl salallahu aleyhi ve sellem*. Thk. Abdurrahman Umeyre. Dâru'l-Ciyîl. I-IV. Beyrut.
20. **Halilî**, Ebu Yâ'lâ el-Kazvîni (1989). *el-İrşâd fî marîfeti ulemâi'l-hadis*. Thk. Dr. Muhammed Saîd Ömer İdris. Mektebetü'r-Rüşd. I-III. Riyad.
21. **Hatîb Bağdâdî**, Ebûbekir Ahmed b. Ali (2002). *Târihu Bağdâd*. Thk. Beşşâr Avvâd. Dâru'l-garbi'l-İslâmî. I-XVI. Beyrut.
22. **Heysemî**, Ebu'l-Hasen Nûruddin (1994). *Mecmau'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*. Thk. Hussâ-müddin el-Kudsî. Mektebetü'l-kudsî. I-X. Kahire.
23. **Hücvîrî**, Ebu'l-Hasen Ali b. Osman (1982). *Keşfu'l-mahcûb*. Terc. Süleyman Uludağ (Hakikat Bilgisi). Dergâh Yayınları. İstanbul.
24. **İclî**, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh el-Küfî (1985). *Marîfetü's-Sikât min ricâli ehli'l-ilmî ve'l-hadis ve mine'd-duafâi ve zikri mezhebihim ve ahbârihim*. Thk. Abdülalîm Abdilazîm el-Büstevî. Mektebetü'd-dâr. Medine.

25. **İtr**, Nuruddin Muhammed el-Halebî (1997). *Menhecü'n-nakd fi ulümi'l-hadis*. Dâru'l-fikr. Dımaşk.
26. **İbn Abdilber**, Ebû Ömer Cemâlüddin Yûsuf en-Nemerî (1994). *Câmiu beyânîl'ilm*. Thk. Ebül-Eşbal ez-Züheyri. Dâru İbni'l-Cevzi. I-II. Demmâm.
27. **İbn Acibe**, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Hüseynî (ö. 1224/1813), *el-Bahru'l-medid fi tefsiri'l-Kur'âni'l-mecid*, thk. Ahmed Abdullah el-Kuraşî, nşr: Hasen Abbas Zekî, Kahire, 1423/2002.
28. **İbn Adî**, Ebû Ahmed Abdullâh b. Adî el-Cürcânî (1997). *el-Kâmil fi duafâir-ricâl*. Thk. Adil Ahmed Abdilmevcüd. el-Mektebetü'l-ilmîyye. Beyrut.
29. **İbn Asâkir**, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasen (1995). *Târîhu Dımaşk*. Thk. Amr b. Garâme el-Umerî. Dâru'l-fikr. I-LXXX. Beyrut.
30. **İbn Battâl**, Ebu'l-Hasen Ali b. Halef el-Kurtubî (2003). *Şerhu Sahihî'l-Buhârî*. Thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim. Mektebetü'r-Rüşd. I-X. Riyad.
31. **İbn Düreyd**, Ebubekir Muhammed b. el-Hasan el-Ezdi (1987). *Cemheretü'l-lüga*. Thk. Remzî Münîr Ba'lebekkî. Dâru'l-İlim lil-melâyîn. I-III. Beyrut.
32. **İbn Ebî Âsım**, Ebubekir Ahmed b. Amr (1987). *ez-Zühed*. Thk. Abdülalî Abdilhamîd Hâmid. Dâru'r-reyyân. Kahire.
33. **İbn Ebî Hâtım**, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed er-Râzî (1952). *el-Cerh ve't-ta'dil*. Dâiretü'l-meârifî'l-Usmâniyye. Haydarâbâd.
34. **İbn Ebî Hâtım**, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed er-Râzî (1977). *el-Merâsîl*. Thk. Şükrullah Nîmetullah Kücânî. Müessesetü'r-risâle. Beyrut.
35. **İbn Ebî Şeybe**, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed (1983). *Kitâbu'l-îmân*. Thk. Muhammed Nâsiruddin el-Elbânî. el-Mektebü'l-İslâmî. Riyad.
36. **İbn Ebî Şeybe**, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed (1988). *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*. Thk. Kemâl Yusuf el-Hût. Mektebetü'r-Rüşd. I-VII. Riyad.
37. **İbn Ebî Şeybe**, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed (1997). *Müsnedü İbn Ebî Şeybe*. Thk. Âdil b. Yusuf el-Azzâzî. Dâru'l-vatan. I-II. Riyad.
38. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (1908). *Tehzibü't-Tehzib*. Matbaatü dâireti'l-meârifî'n-Nizâmiyye. I-XII. Hindistan.
39. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (1909). *Tehzibü't-Tehzib*. Matbaatü dâireti'l-meârif. I-XII. Hindistan.
40. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (1959). *Fethu'l-Bâri şerhu Sahihî'l-Buhârî*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Dâru'l-marîfe. Beyrut.
41. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (1989). *et-Telhisü'l-habir fi tahriri ehâdisi'r-Râfiyyi'l-kebir*. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-IV. Beyrut.
42. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (2002). *Lisânu'l-mizân*. Thk. Abdulfettâh Ebu Gudde. Dâru'l-beşâiri'l-İslamiyye. I-X. Beyrut.
43. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl el-Askalânî, (trs). *el-Ucâb fi beyâni'l-esbâb*. Thk. Abdülhakim Muhammed el-Enîs. I-II. Dâru İbni'l-Cevzi. Demmâm.
44. **İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl esl-Askalânî, (1995). *el-İsâbe fi temyizüs-sahâbe*. Thk. Âdil Ahmed Abdilmevcüd. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-VIII. Beyrut.
45. **İbn Hibbân**, Ebû Hâtım el-Büstî (1973). *es-Sikât*. Thk. Dr. Muhammed Abdülmuîd Hân. Dâiretü'l-meârifî'l-Usmâniyye. I-IX. Haydarâbâd.
46. **İbn Kesir**, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (2009). *Müsnedü'l-Fâruk Emîri'l-Mü'minin Ebî Hafs Omer b. el-Hattâb radiyallahu anhü ve akvâlihi alâ evbâbi'l-ilm*. Thk. İmam b. Ali b. İmam. Dâru'l-felâh. I-III. Mısır, 1430/2009.
47. **İbn Manzur**, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem (1994). *Lisânu'l-arab*. Dâru sâdir. I-XV. Beyrut.
48. **İbn Mencûye**, Ebubekir Ahmed b. Ali (1987). *Ricâlü Sahihî Müslim*. Thk. Abdullah el-Leysi. Dâru'l-marîfe. I-II. Beyrut.
49. **İbn Nukta**, Ebübekir Muinüddin Muhammed (1990). *İkmâlü'l-İkmâl (Tekmiletü li kitâbi'l-İkmâl)*. Thk. Dr. Abdülhayyûm Abdi Ribî'n-nebî. Câmîatü Ümmî'l-kurâ. I-V. Mekke.

50. **İbn Receb el-Hanbelî**, Zeynüddin Abdurrahman b. Ahmed (2001). *Câmiu'l-ulûm ve'l-hukem fi şerhi hamsine hadîsen min Cevâmi'i'l-kelim*. Thk. Şuayb el-Arnâûd. Müessesetü'r-risâle. I-II (Mücellled). Beyrut.
51. **İbn Sa'd**, Ebu Abdillâh Muhammed b. Sa'd (1990). *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-VIII. Beyrut.
52. **İbn Teymiyye**, Takıyyüddin Ebu'l-Abbâs (1995). *Mecmûu'l-fetâvâ*. Thk. Abdurrahman b. Muhammed Kâsım. Melik Fehd Matbaası. Medine.
53. **İbnu's-Salâh**, Ebu Amr Osman b. Abdurrahman (1986). *Ma'rifetü envâi ul'umi'l-hadîs (Mukaddime)*. Thk. Nuruddin Itr. Dâru'l-fikr. Beyrut.
54. **İbnü'l-Enbârî**, Ebü Bekr Muhammed b. el-Kâsım (1992). *ez-Zâhir fi emânî kelimâtî'n-nâs*. Thk. Hatim Salih ez-Zâmin. Müessesetü'r-risâle. I-II. Beyrut.
55. **İbnü'l-Esir**, Ebu'l-Hasen İzzüddin (1994). *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*. Thk. Ali Muhammed Muavvad. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-VIII. Beyrut.
56. **İbnü'l-Mübârek**, Ebu Abdurrahman Abdullah et-Türki (trs). *ez-Zühed ve'r-Rekâik*. Thk. Habîburrahman el-Azamî. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. Beyrut.
57. **İshak b. Râhûye**, Ebu Yakub İshak b. İbrahim (1991). *el-Müsned*. Thk. Abdülgafûr b. Abdilhak el-Bellûşî. Mektebetü'l-îmân. I-V. Medine.
58. **Kara**, Mustafa (1995). "*Fenâ*". Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA). C. XII. s. 333-335. İstanbul.
59. **Kâsım b. Sellâm**, Ebu Ubeyd Abdullah el-Herevî (1964). *Garibu'l-hadîs*. Thk. Dr. Muhammed Abdilmuid Hân. Matbaatü'dâireti'l-meârifî'l-Usmânî. I-IV. Haydarâbâd.
60. **Kastallânî**, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed (1905). *İrşâdü's-sârî lişerhi Sahihî'l-Buhârî*. el-Matbaatü'l-kübra el-Emîriyye. I-X. Kahire.
61. **Kastallânî**, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed (trs). *el-Mevâhibü'l-ledünniye bi'l-minahî'l-Muhammediyye*. Neşr: el-Mektebetü't-tevfikiyye. I-III. Kahire.
62. **Kelâbâzî**, Ebubekir Muhammed b. Ebi İshak el-Buhârî, (1999). *Bahru'l-fevâid (Meâni'l-ahbâr)*. Thk. Muhammed Hasen İsmail. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. Lübnan.
63. **Kelâbâzî**, Ebubekir Muhammed b. Ebi İshak el-Buhârî, (trs). *et-Taarrufli-mezhebi Ehli't-tasavvuf*. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. Beyrut.
64. **Koca**, Ferhat, (2006). "*Mücmel*". Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA). C. XXXI. s. 453-454. İstanbul.
65. **Kuşeyrî**, Ebu'l-Kasım Abdülkerîm b. Hevâzin (1970). *Letâifü'l-işârât*. thk. İbrahim el-Besyûni. Neşr: el-Heyetü'l-Mısrıyyet'i-l-Âmme. I-IV. Mısır.
66. **Kuşeyrî**, Ebu'l-Kasım Abdülkerîm b. Hevâzin (2014). *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*. Terc. Süleyman Uludağ (*Tasavvuf İlmîne Dair Kuşeyri Risalesi*). Dergâh Yayınları. İstanbul.
67. **Leknevî**, Muhammed Abdülhâyy b. Muhammed (1986). *er-Ref'u ve't-tekmil fi'l-cerhi ve't-tâdil*. Thk. Abdulfettah Ebu Gudde. Mektebetü matbûâtî'l-İslâmiyye. Halep.
68. **Mizzî**, Ebu'l-Haccâc Yusuf b. Abdirrahman (1980). *Tehzîbü'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl*. Thk. Beşşâr Avvâd. Müessesetü'r-Risâle. I-XXXV. Beyrut.
69. **Moğultay**, Ebu Abdillâh el-Bekcerî (2001). *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl*. Thk. Ebu Abdirrahman Adil b. Muhammed. Neşr: el-Fâruku'l-hadîsiyye. I-XII. Kahire.
70. **Mukâtil b. Süleyman**, Ebu'l-Hasen el-Ezdi (2002). *Tefsîru Mukatil b. Süleyman*. Thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. Dâru ihyâ't-türâs. Beyrut.
71. **Nevevî**, Ebu Zekerıyya Muhyiddin Yahya b. Şeref (1985). *et-Taqrîb ve't-teysir li-ma'rifeti süne-ni'l-beşîri'n-nezir*. Thk. Muhammed Osman el-Haşî. Dâru'l-kütübî'l-Arabî. Beyrut.
72. **Nevevî**, Ebu Zekerıyya Muhyiddin Yahya b. Şeref (1994). *el-Ezkâr*. Thk. Abdülkâdir el-Arnâûd. Dâru'l-fikr. Beyrut.
73. **Râzî**, **Fahrüddin** Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer (1999). *Mefâtihu'l-gayb*. Dâru ihyâ't-türâsî'l-arabî. I-XXXII. Beyrut.
74. **Safedî**, Salâhüddin Halil b. Aybek (2000). *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. Thk. Ahmed el-Arnâûd. Dâru ihyâ't-türâs. I-XXIX. Beyrut.
75. **Serrâc et-Tûsî**, Ebü Nasr Abdullâh b. Ali (1996). *el-Lüma'*. Terc. H. Kâmil Yılmaz (*İslam Tasavvufu*). Altınoluk Yayınları. İstanbul.

76. **Sülemî**, Ebû Abdîrrahman Muhammed b. el-Hüseyn en-Nisâbüri (1981). *el-Erbaûn fi't-tasavvuf*. Neşr. Dâiretü'l-meârifî'l-Usmâniyye. Haydarâbâd.
77. **Sülemî**, Ebû Abdîrrahman Muhammed b. el-Hüseyn en-Nisâbüri (1998). *Tabakâtü's-süfiyye*. Thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. Beyrut.
78. **Şehristânî**, Ebu'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim (trs). *el-Müel ve'n-nihal*. Müessesetü'l-Halebî. I-III. Kahire.
79. **Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (1985). *el-Muçemu's-sağır*. Thk. Muhammed Şekûr Mahmud el-Hâc. el-Mektebü'l-İslâmî. I-II. Beyrut.
80. **Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (1994). *el-Muçemü'l-evsat*, thk. Tarık b. İvadullah b. Muhammed, Dâru'l-Harameyn, I-X, Kahire, 1415/1994.
81. **Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (1994). *el-Muçemu'l-kebir*. Thk. Hamdî b. Abdilmeccid es-Silefi. Dâru's-Samiî. I-XXV. Riyad.
82. **Tozlu**, İbrahim (2016). "İbnü's-Sübki'nin Kâide Fi'l-Cerhi Ve't-Tadil Ve Cem'ulcevâmi Adli Eserleri Özelinde Hadis Tenkitçilerinin Uyması Gereken Kurallar". Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 11/12. Summer. p. 262 v.d. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9862> ISSN: 1308-2140.
83. **Tüsterî**, Ebu Muhammed Sehl b. Abdillâh (2002). *et-Tefsîr*. thk. Muhammed Bâsil Uyûnûs-sûd. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. Beyrut.
84. **Ukaylî**, Ebu Cafer Muhammed b. Amr el-Mekkî (1984). *ed-Duafâü'l-kebir*. Thk. Abdülmu'tî Eymen Kal'acı. Dâru'l-mektebetü'l-ilmîyye. I-IV. Beyrut.
85. **Uludağ**, Süleyman (2014). *Doğuş Devrinde Tasavvuf (Kelâbâzî, Ta'arruf Tercümesi)*. Dergâh Yayınları. İstanbul.
86. **Vâhidî**, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed en-Nisâbüri (1992). *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân*. Thk. Âsım b. Abdilmuhsin el-Humeydân. Dâru'l-İslâh. Demmâm.
87. **Zebidî**, Ebu'l-Feyz Muhammed b. Muhammed (trs). *Tâcu'l-arûs mincevâhiri'l-Kâmûs*. I-XXXX. Dâru'l-Hidâye. Beyrut.
88. **Zehebî**, Şemsüddin Ebi Abdillâh (1963). *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*. Thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Dâru'l-ma'rife. I-IV. Lübnan, 1382/1963.
89. **Zehebî**, Şemsüddin Ebi Abdillâh (1985). *Siyer-u a'lâmi'n-nübelâ*. Thk. Şuayb el-Arnâûd. Müessesetü'r-risâle. I-XXV (Mücellled). Beyrut.
90. **Zehebî**, Şemsüddin Ebi Abdillâh (1986). *Zikru esmâi men tüküllime fihi ve hüve mevsuk*. Thk. Muhammed Şekûr b. Mahmûd el-Hâcî. Mektebetü'l-menâr. Zerkâ.
91. **Zehebî**, Şemsüddin Ebi Abdillâh (2003). *Târihu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhiri ve'l-a'lâm*. Thk. Dr. Beşşâr Avvâd. Dâru'l-garibi'l-İslâmî. I-XV. Beyrut.
92. **Zemahşerî**, Cârullah Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Amr (trs). *el-Fâik fi garibi'l-hadis*. Thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Dâru'l-ma'rife. I-IV. Lübnan.
93. **Zerkeşi**, Ebu Abdillâh Bedrüddin Abdillâh b. Bahadır (1998). *en-Nüket alâ Mukaddimet İbni's-Salâh*. Thk. Dr. Zeynül Âbidin b. Muhammed Belâfrîc. Advâü's-selef. I-III. Riyad.
94. **Ziriklî**, Hayruddin b. Mahmûd b. Muhammed (2002). *el-A'lâm*. Dâru'l-İlim lilmelâyin. Beyrut.
95. **Zürkânî**, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdilbâkî (1996). *Şerhu'z-Zürkânî ala'l-Mevâhibi'l-Le-dünniye bi'l-minahi'l-Muhammediyye*. Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye. I-XII. Beyrut.